

недоліки КПК, які суперечать Конституції України та звужують зміст та обсяг вже існуючих прав і свобод.

Одним із недоліків є відповідність положень ст. 63 Конституції України та норм КПК, за Конституцією особа (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, свідок, потерпілий) взагалі не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом. Натомість, КПК встановлює (ст. 18), що особа не несе відповідальності за відмову давати такі показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення. На мою думку, вказана норма КПК суттєво звужує обсяг конституційного права особи від самовикриття та права не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї, що є недопустимим.

Наступним недоліком є відповідність ст. 45 КПК України Конституції України у питаннях виборі захисника підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, яким може бути лише адвокат. В ст. ст. 58, 63 КПК України зазначено, що у кримінальному провадженні і представником потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача може бути лише адвокат. Дані положення прямо суперечать вимогам ст. 59 Конституції України, відповідно до якої кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Тим більше, таке положення суперечить і рішенню Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року №13-рп/2000, відповідно до якого положення частини першої статті 59 Конституції України про те, що «кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» треба розуміти як конституційне право підозрюваного, обвинуваченого і підсудного при захисті від обвинувачення з метою отримання правової допомоги вибирати захисником своїх прав не тільки адвоката, а і іншу особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Наступний недолік виявляється в КПК України (ст. 148) де передбачено такий засіб забезпечення кримінального провадження, який полягає в тимчасовому обмеженні підозрюваного у користуванні правом на здійснення підприємницької діяльності, що прямо суперечить вимогам ст. 42 Конституції України, оскільки згідно з її положеннями право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, має кожен. При цьому, можливість обмеження реалізації зазначеного права, крім підприємницької діяльності депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, Конституція не передбачає. Більше того, відповідно до положень ст. 64 Конституції України, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. Згідно вимог даної статті Конституції, право на здійснення підприємницької діяльності може бути обмежене лише в умовах воєнного або надзвичайного стану.

На підставі нами наведених прикладів можна побачити значну частину суттєвих протиріч положень КПК України вимогам Конституції України. На нашу думку КПК України потребує негайного суттєвого доопрацювання, а саме внесення ряду змін.

ТАКТИЧНИЙ ПРИЙОМ «СТВОРЕННЯ ВРАЖЕННЯ ПОІНФОРМОВАНІСТІ СЛІДЧОГО ПРО ОБСТАВИНИ ПОДІЇ» – ПОРУШЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОВОГО, ЧИ СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ РОЗСЛІДУВАННЯ

Воронцова Т. В., студент ННІПП НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС Семенов В.В.

Стаття 3 Конституції України говорить нам про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Але чи можемо ми говорити про те, що наведені вище конституційні права людини знаходять своє відображення на практиці? Нажаль не завжди, адже в нашій країні фіксується багато випадків

порушення даного права органами досудового розслідування під час проведення допиту.

Стаття 42 КПК надає нам визначення поняття підозрюваного, тобто особи, якій у порядку передбаченому ст. 276-279 КПК, повідомлено про підозру, або особи, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Дана ж стаття наголошує на правах підозрюваного, серед яких одне з найважливіших – право на захист. Але нажалі слідчий задля досягнення мети розслідування не завжди бере до уваги наведений вище конституційний принцип. Підтвердженням цього є поширене використання тактичного прийому «створення враження поінформованості слідчого про обставини події». Говорячи про даний тактичний прийом у мене особисто відразу ж виникає запитання, чи можна взагалі вважати його законним, адже існує заборона домагатися показань шляхом насильства, погрози, шантажу, брехні а також інших незаконних технічних засобів.

Але, досліджуючи наукові джерела можна зробити висновок, що в діяльності з розслідування злочинів цей засіб досить широко використовується, та не вважається аморальним. Так, наприклад, М.П. Хайдуков дотримується наступної позиції: якщо в слідчій ситуації виникла суперечність між окремими цінностями і зберегти їх обидві під час досягнення суспільно значимої мети неможливо, то доцільнішим і морально виправданим буде використати тактичне рішення, спрямоване на збереження найбільш значимої в даній ситуації цінності, з метою запобігання більшої шкоди. При цьому слідчий має усвідомлювати, що:

- а) у слідчій ситуації цінності суперечливі;
- б) втручання в ситуацію завжди стає об'єктивно вимушеним, тому що невтручання за принципом «краще нічого не робити, чим робити шкідливе» є зло, що заподіює шкоди значимішій цінності;
- в) втручання породжує одночасно і зло, і добро, тобто результат завжди має суперечливий характер, а зло завжди повинне бути меншим стосовно добра;
- г) результат впливає на успішне виконання завдань кримінально-процесуальної діяльності.

На думку В.П. Бахіна не можна формально оцінювати можливість використання засобів та методів діяльності слідчого, якому протистоїть всебічно озброєна і впевнена у своїй безкарності злочинність, і вважати, що її хитрощам, обману та підступності буде протиставлено лише «стерильне чисті» дії слідчого, є помилкою. Чи можемо ми взагалі говорити проте, що характер злочинності впливає на характер слідчих дій? Можливе, що ні, адже характер слідчих дій не має ні від чого залежати, він повинен покладатися лише на вимоги законодавства. Але тут постає наступна проблема, питання про припустимість обману цілковито з галузі моралі, оскільки у кримінальному процесуальному законодавстві відсутня заборона його використання під час розслідування злочинів. І це прогалини нашого законодавства.

Дослідження, проведені В.Ю. Шепітько, показують, що 92,6 % опитаних слідчих прокуратури та органів внутрішніх справ застосовують в своїй діяльності обман щодо наявності доказів, прямий обман – 29,8 % із 54 % опитаних, які підтвердили використання під час розслідування методів незаконного впливу. Дослідження російських вчених свідчать, що 75 % опитаних слідчих прокуратури та ОВС вважають обман допустимим засобом розслідування і лише 10 % – неприпустимим. Про дотримання яких конституційних приписів взагалі може йти мова при перегляді вище наданої статистики.

Дослідивши думку певних науковців, можна впевнено сказати, що на противагу основним засадам моралі, що безпосередньо захищають права підозрюваного, стануть аморальні дії слідчого, які можна пояснити лише, як відповідний прийом досягнення мети розслідування.